

Олексіч Жанна Анатоліївна
асистент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
ДВНЗ «УАБС НБУ»

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

У ХХ ст. в міжнародній практиці відбулися істотні зміни в системі контролю державних фінансів, а саме – перехід від кошторисного принципу формування бюджету до методів середньострокового планування ресурсної забезпеченості державних програм та впровадження бюджетування, орієнтованого на результат. Такі форми контролю як перевірки та ревізії почали замінюватися іншими, спрямованими на запобігання порушень і підвищення ефективності економіки держави в цілому. Результатом такої трансформації поглядів на природу державного контролю стала поява зовнішнього незалежного фінансового контролю (державного аудиту). Сутність його полягає у наданні населенню, як суверену держави, незалежної інформації про використання національних багатств та ресурсів.

Інститут державного аудиту, наділений правом на незалежну і самостійну оцінку дій органів влади, є не тільки найважливішим елементом системи попередження можливих помилок планування та порушення виконання статей державного бюджету, але також виконує функцію забезпечення законності рішень держави.

Проте слід зазначити, що в Україні під аудитом, відповідно до традиційного, пострадянського підходу, розуміють проведення перевірки для підтвердження достовірності фінансової звітності, здійснюваної за замовленням власника господарюючого суб'єкта. Однак західна теорія і практика давно відійшли від такого вузького трактування сутності аудиту. Сьогодні, під державним аудитом розуміють одну з форм контролю державних фінансів, що є систематизованою, цілеспрямованою і об'єктивною перевіркою діяльності органів управління по використанню державних ресурсів.

Насамперед, слід чітко розділити між собою такі поняття, як зовнішній незалежний фінансовий контроль та державний внутрішній фінансовий контроль. Порівняльна характеристика основних складових наведена на рис. 1.

Рис. 1. Порівняльна характеристика зовнішнього незалежного та внутрішнього державного фінансового контролю

Термін «державний внутрішній фінансовий контроль» характеризує контроль за законністю, доцільністю, повнотою, своєчасністю та цільовим призначенням і використанням державних ресурсів органами державної влади тощо. В той час, як під державним аудитом розуміється все, що відноситься до

системи зовнішнього, незалежного публічного контролю за діяльністю будь-яких органів держави. Характерною їх рисою є постійне оновлення, перегляд існуючих теорій і концепцій контролю та аудиту, пошук нових форм і методів державного та суспільного управління.

Водночас, потрібно відзначити, що в зарубіжній практиці обидві ці сфери не протистоять одна одній, а, навпаки, тісно взаємодіють. Проблеми уточнення понятійного апарату також тісно пов'язані з необхідністю роз'яснення концептуальної новизни інституту державного аудиту для України. Однак ідея контролю від імені суспільства за ефективністю роботи органів влади є для нашої країни об'єктивно незвичною.

У зв'язку з розповсюдженням системи державного аудиту та відповідно діяльності вищих органів державного аудиту в різних країнах, в 1953 році була створена Міжнародна організація вищих органів контролю державних фінансів (INTOSAI), яка на сьогодні є однією з найважливіших організацій у сфері контролю за державними ресурсами. Одним з найважливіших робочих моментів INTOSAI стало прийняття в жовтні 1977 року в Лімі на IX конгресі Декларації керівних принципів державного аудиту.

Згідно з Лімською декларацією державний аудит є обов'язковим елементом управління суспільними ресурсами, оскільки держава отримує право на управління даними ресурсами безпосередньо від суспільства. При цьому аудит є не самоціллю, а невід'ємною частиною системи громадського регулювання [2].

Декларація визнає: дотримання встановлених правових норм і продумане ефективне використання державних ресурсів є важливою умовою для раціонального управління державними фінансами, що сприяє ефективності прийнятих відповідними установами рішень [2].

Відтак можна виокремити фактори, які на сьогодні гальмують процеси становлення системи державного аудиту в Україні, серед них:

- відсутність чітких пріоритетів розвитку національної економіки і, як результат, необґрунтованість побудови ефективної системи контролю державних фінансів;

- неефективність чинного законодавства, а саме – недостатність та нечіткість нормативної правової бази в сфері контролю державних фінансів;
- неефективність організаційної структури системи контролю державних фінансів та невідповідність наявної інституційної структури до зарубіжного досвіду;
- неефективне використання державних ресурсів та обмеженість джерел та форм системи контролю державних фінансів;
- повільне формування в Україні ефективної системи контролю державних фінансів;
- низький рівень інформаційної культури населення тощо.

Слід зауважити, що до одного із головних факторів слід віднести невизначеність всіх складових цілісної системи державного аудиту. На наш погляд, основоположними при формуванні єдиної системи державного аудиту мають стати такі складові: сукупність органів контролю державних фінансів; взаємовідносини між цими органами; встановлення ієрархії контролюючих органів; перелік об'єктів контролю; визначення підконтрольних суб'єктів; перелік інструментарію (форм, методів, засобів тощо), які можуть бути застосовані конкретними суб'єктами контролю; права, обов'язки, відповідальність суб'єктів контролю. Основні етапи становлення системи державного аудиту наведені на рис. 2.

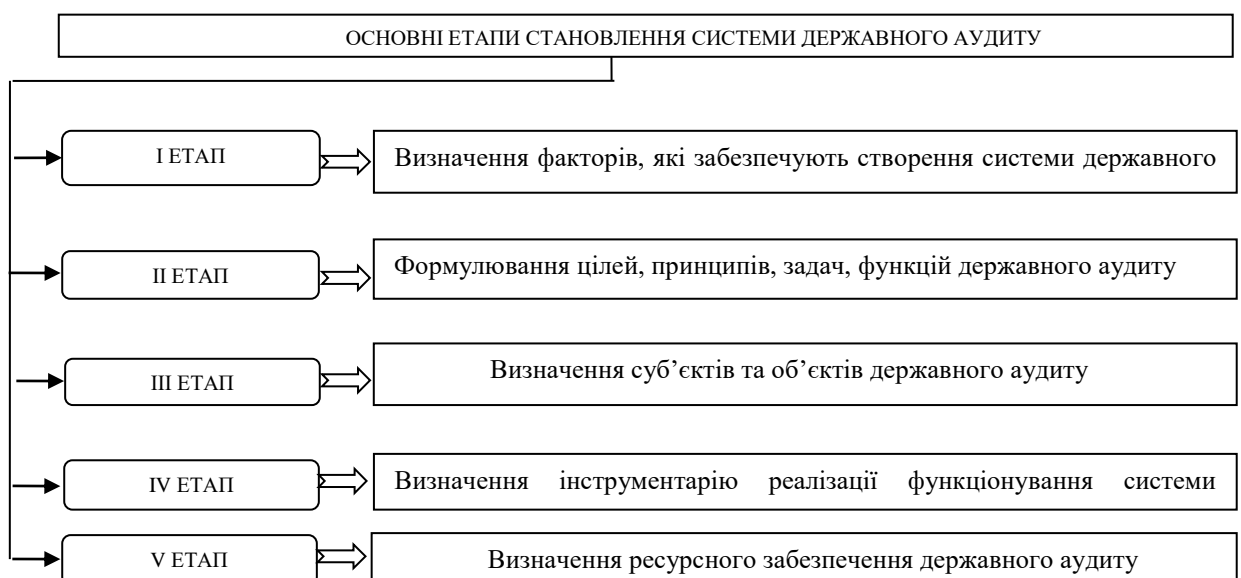

Рис. 2 Етапи становлення системи державного аудиту в Україні

Отже, становленню системи державного аудиту має передувати ґрунтовний, фундаментальний аналіз, який повинен враховувати як кількісні (вивчення наявного фінансового забезпечення, матеріальних, трудових ресурсів) так і якісні (підготовленість персоналу, наявність інформаційної бази) характеристики.

Список використаних джерел

1. Державний фінансовий контроль: Навч.-метод. посіб. для Д 36 самост. вивч. дисципліни / Н. С. Вітвицька, І. Ю. Чумакова, М. М. Коцупатрий, М. Т. Фенченко. — К.: КНЕУ, 2003. — 408 с.
2. Лимская декларация руководящих принципов контроля. – IX Конгресс Международной организации высших органов финансового контроля (ИНТОСАИ), 1977. – 10 с.
3. Слободяник, Ю. Б. Напрями реалізації державного аудиту в Україні [Текст] / Ю. Б. Слободяник // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". – Суми, 2007. – Вип. 22. – С. 197–200. Слободяник, Ю. Б. Розвиток зовнішнього незалежного контролю державних фінансів в Україні [Текст] / Ю. Б. Слободяник // Бизнес Информ. – 2009. – № 11(2). – С. 89-91.
4. Слободяник, Ю. Б. Стратегія розвитку державного аудиту в Україні [Текст] / Ю. Б. Слободяник // Сучасний стан і перспективи розвитку державного контролю і аудиту в Україні : зб. Всеукраїнської науково-практичної конференції / ред. проф. В. Д. Базилевич. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2009. – 439 с.

Олексіч, Ж.А. Організаційні засади становлення системи зовнішнього незалежного фінансового контролю в Україні [Текст] / Ж.А. Олексіч // Проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту: збірник тез за матеріалами I Міжнародної науково-практичної конференції (11-13 травня 2012 р., Севастополь-Житомир) / ред. О.В. Кантаєва. - Житомир: ЖДТУ, 2012. - С. 177-183.